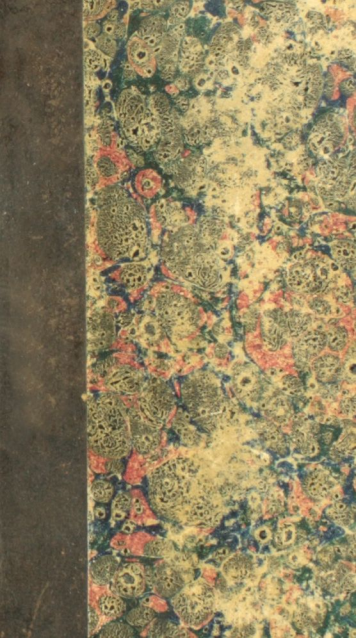

U N Φ E P Φ

Σ U θ γ U γ U ζ Φ

Θ .

6 0 1 6 11 1 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԻՄԻԱ

ՄԻՔՈՅՆ ՇՈՒՇԱՆԱՍՆ

Դ Ս Ե Ր

Մ Ե Մ Ի Ն Կ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Յ

Ի Կ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

Ի Տպարանի Մխիթարեանց

Թ Վ Ր — 1853

Ա Ձ Դ

Զհետ Սանդխտոյ՝ յոյժ վայելուչ զՇուշանկանն կարգել վկայաբանութիւն . զի երկոքին սոքա 'ի հայաստան կանանց զարմէ՝ հռչակափայլ սլանծան յեկեղեցւոջ մերում, երկոքին սխրալիք, երկոքին սիրելիք 'ի Քրիստոս . բայց որքան Արշակունւոյ գասերն վարք եւ վէպք՝ կուսականաւ և մանկականաւ իմն փայլեն սլարզութեամբ գեղեցիկք և հանգարտք, թէպէտ և արեամբ իսկ թաթաւեալ անբիծ նորայն ծոց . Մամիկոնուհոյս այնքան սրտառուչք և խորազգուք, ըստ կարգի առնակին և մայրենի վիճակին, թէ և ոչ արեամբ կնքեալ սո-

րա եւք , սահայն և ոչ ինչ ընդհատ.
ըստ բարւոյ պատահման կրկին ա.
նուանցն՝ շուշան արդարեւ անա.
րատութեամբ և վարդ խոստովանա.
ղական կրիւքն և վիրացն ցնցղաձեւ
ցայտմանց : Աին՝ սրտիւ Մամիկո.
նեան և հաւատովք պարթեւ , այս.
քան եղերական հանգիսից ժուժ.
կալեալ և ի նմին աննահանջելի կա.
մբ կատարեալ , վաղու արդեւք վա.
ռեալ էր զսիրտ և զհոգի և զաշ.
խոյժ բանասիրաց օտարաց , եթէ
եկեալ էր նոցա ի ծանօթութիւն ,
ընդ Պոլիօքտեայ և ընդ նմանիսն՝ ի
թատերս իսկ սրբազանից ողբեր.
դութեանց յիշատակիլ : իսկ մեք և
ի կատարեալ գիտութենէ և յըն.
թերցուածոյ վարուց սորա վրի.
պեալ մնայաք ցարդ , մինչեւ գեռ
ի հերուն յաջողեաց մեզ դաանել
զերկոսին եւս զվարքս սրբոյս , զհա.
կիրճն յարեւելից , և զբունն զեր.

կայնն յարեւմտից՝ յերկաթագիր
մատենէ . զոր և փութամբ ահա
տալ 'ի լոյս , ահն ունեւով ընդ
վայելից ընթերցասիրացն՝ և զաճ-
ման փառաց Արդանաճին ծաղկին
Շուշանկան . յորս զուարճացեալ
պարծեսցի համօրէն տուն և տա-
ճար Թորգոմայ , 'ի հայրն Աարմիր
և 'ի Դուտարն Սպիտակածղի :

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅ ՀՈՒՇԱՆԿԱՆ

ՈՐ ԿԱՏԱՐԵՑԱՒ Ի ՎԻՐՍ

ՅԱՌՆԷ ԻՒՐԾԷ ՅԱՆԹԻՊԱՏՐԷ 1

ՎԵՐԱՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԷ

ՈՐ ԷՐ ԴՈՒՍՏՐ ՍՐԲՈՅՆ ՎԱՐԴԱՆԱՅ

ԵՒ ԹՈՌՆ ՍԱՀԱԿԱՆՈՒՇԱՅ

ԴՍՏԵՐ ՍՐԲՈՅՆ ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐԹԵՒ

ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Եւ եղեւ 'ի ժամանակս Պարսից
Թագաւորութեանն՝ բդեաշխ Ասա-
դեն, որդի Աշուշայ բդեշխի, որ
'ի գուռն արքունի երթեալ՝ ուրա-
ցաւ զքրիստոմէնութիւն, և եղեալ
ընդ պարսկական օրինօքն 'ի կամաց
և ոչ 'ի հարկէ և 'ի բռնութենէ:
Եւ կին ունէր զգուսար Արդանայ
Հայոց սպարապետի Մամիկոնի,
Թոռն օրոյն Սահակայ Պարթեւի
և Հայոց հայրապետի՝ 'ի դասերէն
Սահականուշայ, և անուն նորա
Արդենի 'ի ծնողացն կոչեցեալ, և
Շուշանիկ յորջորջանօք յետոյ ա-
նուանեալ. բարեպաշտօն և երկիւ-
ղած յԱստուծոյ 'ի մանկութենէ
իւրմէ: Եւ վասն լկաի և անառակ
վարուց առնն՝ աղաչէր զհաւատա-
ցեալսն աղօթս առնել առ Աս-
տուած, զի Թերեւս գայցէ 'ի ըզ-

գատառութիւն . և հոգայր և կասկածէր յորժամ 'ի գուռն արքունի շոգաւ՝ թէ ուրանայ զՔրիստոս :

Զոր և արար իսկ ամպարիշտն . ուրանալով զՃշմարիտն Աստուած , և երկրպագէր կրակի , և ուխտէր ընդ սատանաի , և խնդրէր կին պարսիկ 'ի թագաւորէն : Եւ հաւատայր նմա և տայր զկնոջ իւրոյ մայրն նմա 'ի կնութեան , և յանձն առնէր՝ զկինն առաջին և զորդիսն գարձուցանել 'ի մոգութեան օրէնս : Եւ ամպարշտութեամբ գառնայր յաշխարհ իւր , և յղէր յառաջագոյն յաշխարհ իւր զգալուստ իւր և զգառնալն :

Եւ եկեալ ոմն առաջի Թիկնոջն Շուշանկանն՝ տալ զողջոյն զառնէն իւրմէ . և նա ասէ , թէ Արդարեւ ողջ իցէ հոգւով . երգմնեցուցանէր զայրն յԱստուած կենդանի : Եւ ասէր արտասուօք . Այրն քո ուրացաւ զՃշմարտութիւնն և երկիր եպագ ատրուշանաց 2 , և եղեւ ընդ պարսկական օրինօքն : Եւ Թիկնն յերկիր կործանեցաւ . լայր գառ-

նապէս և եղուկ զայրն զուրացեալ
 յԱստուծոյ ասէր, և աւաղ զոր-
 դիան վարկանէր: Եւ յեա բազում
 ողբոց և հառաչանաց յարուցեալ
 երթայր յեկեղեցին, և զորդիան
 իւր ընդ իւր տանէր, զի էին նորա
 երեք որդիք և դուստր մի. և ան-
 կանէր առաջի սրբոյ սեղանոյն և ա-
 սէր այսպէս. Տէր Աստուած ամե-
 նակալ արարող երկնի և երկրի, և
 որ 'ի նոսա արարածք իցեն. դու
 սահմանեցեր այնպիսի օրէնս ազա-
 տութեան միածնիւդ քո Որդւովդ,
 օրհնութեամբ բանիւդ քո 'ի ձեռն
 ծառայից քոց արբանեկաց, գրոշ-
 մեալս կենսաբեր աւետարանաւն,
 նոր և վերստին ծննդեամբ ջրով և
 հոգւով, որդիս լուսոյ և որդիս
 տունջեան լինել և անուանել. և
 մաքրիլ 'ի գիշերային և յախտաւոր
 ծննդենէ՝ որ ըստ մարմնոյ յառն և
 'ի կնոջէ յառաջ դան, և այցելու-
 թիւն գտանել 'ի լուսաւոր ծննդե-
 նէն որ 'ի Քրիստոս Յիսուս, և լի-
 նել մի հօտ միոյ հովուի Ճշմարտի
 Յիսուսի Քրիստոսի: Եւ արդ ես

իմ ինչ ոչ համարիմ զսոսա՝ ըզ-
 ծնեալսս յառնէ ամպարշտէ ըսա-
 մարմնոյ, մահկանացուս ՚ի մահկա-
 նացուէ. և ոչ ասել ինձ. Տէր,
 եթէ արժանիս համարիս զսոսա
 մնալ ՚ի Ճշմարիտ և ՚ի վերստին ծը-
 նընդեանդ՝ ՚ի հայր և յԱրդի և ՚ի հո-
 գին սուրբ, և սնեալ յարդարու-
 թիւն ՚ի վերայ բաղկաց իմոց առա-
 ջի քոյոյ տէրութեանդ. պահեա
 զսոսա Ճշմարտութեամբ ՚ի հաւատս
 ուղիղս և ՚ի դործս բարիս, ըզ-
 դատութեամբ և արդարութեամբ
 և աստուածապաշտութեամբ կեալ
 յերկրի, և ոչ պաշտել զարարածս,
 այլ զարարիչդ, որ ես օրհնեալ
 յաւիտեանս. ամէն : Զի գիմեալ
 դոյ ուրացեալն և լի ամպարշտու-
 թեամբ որսալ զիս և զծնունդս իմ
 ՚ի վիհս կորստեան : Եւ արդ տէր
 Յիսուս Քրիստոս քեզ յանձն առ-
 նեմ զիս և զորդիս իմ, որ տէրդ ես
 և Աստուած. և պատրաստ եմ ես
 շարչարել և մեռանել վասն անուանդ
 քո սրբոյ, և ոչ հաւատարել կամաց
 ուրացողին և պիղծ անկողնակցին :

Ձի գուռ ես Աստուած ճշմարիտ և
քեզ վայել է երկրպագութիւն և
փառք յաւիտեանս : ամէն :

Եւ բազում պաշտօնանս ամենա-
տեառնն մատուցանէր արտասուօք
երանելին յայգուէ մինչեւ ցերեկոյ
յեկեղեցւոյն : Եւ կատարեցին ըզ-
պաշտօն երեկորին՝ ուխտ եկեղե-
ցւոյն . և ամենեքին սգակիցք լի-
նէին , և ակն ածէին խօսել բան
վասն այնորիկ : Եւ նա յարուցեալ
մասնէր ՚ի անիկ մի փոքրիկ , որ
մերձ էր յեկեղեցին . և կայր յա-
ղօթս առ Աստուած լալով և ողբա-
լով զգիշերն ամենայն անհանգիստ ,
ամենեւին ոչ ինչ ճաշակեալ ՚ի
գառնութենէ անձին իւրոյ , և ոչ
իշխէր համարձակ խօսել բան ՚ի
մերձաւորացն :

Եւ եպիսկոպոսն ոչ պատահէր
՚ի ժամուն յայնմիկ ՚ի տանն բզեշ-
խին . բայց երէց գրան տիկնոջն հա-
մարձակեալ սփոփել զաիկինն վասն
անհնարին վտանգիցն , ասէր ցերա-
նելին . Յիշեա զԱստուած , և նո-
վին յուսովն զքեզ միսիթարեա , որ

տայ երկայնմտութիւն տարակուսե-
լոց, և կեանս այնոցիկ որ մաշեալ
են սրտիւք: Անձամբ զանձնդ սփո-
փեա 'ի Քրիստոս, և մարտիր զբա-
րիոք մարան՝ որով կեաս և հանդի-
սանաս, և մխիթարութեամբ զան-
ցաւորս թողուլ, և յուսովն մերձե-
նալ առ Աստուած, որ կարողն է
յամենայնի, թէպէտ և ոչ զոք ու-
նիս համաշունչ եթէ ընտանեբար
հոգայցէ վասն քո: Եւ այլովք բա-
նիւք բազմօք քաջալերէր և մխիթա-
րէր զնա:

Եւ մերձաւորացն ընդ նա հա-
մարձակեալ՝ առնուլ կերակուր, և
ունկնդիր եղեալ սակաւ ինչ ճաշա-
կեալ կերակուր և ըմպելի, և յա-
րուցեալ գոհանայր զտեառնէ, և
զգիշերն ամենայն յաղօթս և 'ի
սաղմոսերդութիւնս և յընթերցումն
գրոց անցուցանէին: Եւ փոքր ինչ
մրրկեալ սիրան և տարակուսեալ և
խռովեալ՝ կազգուրէր յուսովն Աս-
տուծոյ: Եւ 'ի կատարել զառա-
ւօրին սրաշտօնն տային օրհնութիւն
Աստուծոյ:

Եւ մատուցեալ քահանայն դը-
րանն ասէ ցտիկինն . Չի՛նչ եղիւ 'ի
մօի և զի՛նչ ունիս առնել , որ յա-
րուցեալ 'ի վերայ քո սլատերազմ
յուրացողէն , յաղագս միաւորու-
թեանն իւրոյ վասն դստերն որ ըստ
Պարսկաց օրինին հանգերձեալ էր
առնուլ իւր 'ի կնուծիւն . և յա-
ղագս որդւոցն դարձուցանելոյ
յԱստուծոյ ճշմարտէ , և առնել որ
դիս խաւարի որպէս զինքն . և յա-
ղագս ամենայն չարեացն զոր հան-
գերձեալ էր ցուցանել ըստ խրա-
տու մոգուցն և ազգման չարին . ա-
տել զարդարութիւն և սիրել զա-
նօրէնութիւն և զամպարշտութիւն .
զի յամենայնի կատարեացէ զմեղս :
Եւ սլատասխանի կինն և ասէ . Այ-
սոքիկ վտանգեն 3 զիմ անձս , ուս-
տերաց և դստերաց իմոց տարա-
կուսանք և հոգք . զի գիտեմ զառնն
զամպարշտութիւնն , և վասն այնո-
րիկ յերկարեմ զսուգն , և ցտիմ
արտասուօք . և ո՞վ տայր գլխոյ իմոյ
ջուր և աչաց իմոց աղբեւրս արտա-
սուաց , և յանասլատի օթեվանս ,

որ լայի յաղագս վերաց և անբժշկե-
 լոյ առն իմոյ ամպարշտի և ուրացո-
 զի զԱստուած ճշմարիտ . և վասն
 ծննդոց իմոց տարակուսանաց , այլ
 յայլմէ երեւմանց լեալ , յաստուած-
 գիտութենէ յանաստուած գիտու-
 թիւն , 'ի լուսոյ 'ի խաւար փոխա-
 դրեալ : Ա՛վ ոչ ողբացի զայսքան
 կորստեան համբաւս որ լսի . ո՛ր
 լսելիք բերեն զուր կորստեան , որ
 ոչ ունի մասն միսիթարութեան .
 ո՛ր տեսանելիք տարցին զտեսու-
 թիւն առն ամպարշտի և ուրացողի
 զԱստուած . ո՛ր բան ունիցի զայս-
 քան աղետից սրտամել զթշուառու-
 թիւնս և զվտանդս . ո՛ր համբաւ մա-
 հու , որ այսպէս զհոգի և զմարմին
 կորուսանէ 'ի գեհենի . ո՛ր մեռեալ
 որ ոչ թողու մասն միսիթարու-
 թեան մերձաւորաց իւրոց յերկրի :
 Արո՛վք այսոքիւք մերժեցից զսուգ և
 սահաւ մի միսիթարեացի անձն իմ .
 ո՛րքան է վտանդս , այլ 'ի վերայ այ-
 լոց զառաւելութիւն հեծութեան
 իմանալ . ո՛վ հանճարեղ և իմաս-
 տուն , և իմացի զուծումն դատ-

նել պատահեցելոյս . ո՞վ մարդիկ
 ասացէք : Ընդէր , Տէր , կացեր 'ի
 Հեռաստանէ և անտես արարեր զա-
 զախին քո 'ի գէպ նեղութեանս և
 տարակուսանացս և վտանգաւոր
 ժամանակիս . զի ոչ այլ ուստեք է
 միսթարութիւն բայց յԱստուծոյ :
 Ոչ վերակացուք , ոչ մերձաւորք ,
 ոչ սիրելիք , ոչ ծառայք , ոչ ազախ
 նեայք , ոչ օտարք , ոչ պանդուխտք ,
 ոչ Հեռաւորք , ոչ մօտաւորք , և ոչ
 ոք յերկրաւորացս : Աօրեան հա-
 ւատ . հատաւ սպառեցաւ ամենայն
 յոյս յերկրէ և 'ի մարդկանէ . բայց
 ակն կալայց Աստուծոյ ամենակալի
 որ փրկէ զիս . և տայցէ ինձ թեւս
 որպէս աղաւնոյ , զի թռուցեալ
 թեւք Հոգւոյն սրբոյ շնորհօք՝ հա-
 սանել և դադարել յանաստափ , և
 ընդունել զօրութիւն 'ի վերին խնա-
 մոցն , և սթափել փոքր ինչ 'ի մրըր-
 կեալ սրանեղութենէս և 'ի վհա-
 տութենէս : Եւ որպէս ինքն գիտէ
 իւրով խմաստութեամբն և մարդա-
 սիրութեամբն , և ես պատրաստ
 եմ տալ զանձնս բանգից և կապա-

նաց և ամենայն կատանաց , որով
 նեղէ զիս ուրացողն - զի Աստուծով
 կեցից և մեռայց վասն անուան նո-
 րա , և ոչ թողից զաւանդութիւն
 հարցն իմոց Առաւորչացն Հայոց .
 և ոչ գրգռեցայց ընդգդիմակցաց
 իմոց , որք զինին ընդգէմ անձին ի-
 մոյ , և ճշմարտութեան աւանդից
 որ 'ի Հայր և յՈրդի և սուրբ Հո-
 գին , խոստովանութիւն և երկրպա-
 դութիւն և փառաքանութիւն , ան-
 շարժ և անդրդուելի և հաստատուն
 կացից զօրութեամբ և շնորհիւ
 տեառն , և ընդ ուրացողին ոչ միա-
 ւորեցայց և պղծեցայց : Եւ վարուց
 սրբութեան և արդարութեան պատ-
 կառ և հպատակ համբերութեամբ
 բազմաւ 'ի փառս և 'ի գովեստ
 տեառն մերոյ և փրկչին Յիսուսի
 Քրիստոսի , որ զամենայն մարդիկ
 կամի զի կեցցեն և 'ի գիտութիւն
 ճշմարտութեան եկեսցեն :

Եւ այլովք բանիւք բազմօք աւա-
 դէր ողորմ ողորմ զճնունդս որո-
 վայնի իւրոյ , և զվայրենութիւն
 առնն ամսլարչաի , որ գիմեալ գայր

յարուցանել պատերազմ ընդդէմ
Ճշմարտութեան, և դնել որոգայթս
և որսալ 'ի կորստեան վիհն մեղաց
ուրացութեամբ և սղծութեամբ՝
զուստերս և զգոտերս ըստ սխա-
կական օրինացն : Եւ զինքն յու-
սօյն Աստուծոյ մխիթարէր, զմտաւ-
ածէր որ 'ի սաղմոսերգութեանն
սխալմի : Այս կամէր մխիթարել անձն
իմ, յիշեցի զԱստուած և ուրախ
եղէ : Եւ այսպէս քաջալերեալ
զինքն և առժամայն զարամութիւնն
յուրախութիւն փոխարկեաց : յԱ-
ստուած ապաստան առնէր զամե-
նայն :

Յայնժամ դայր բզեաշխն ուրա-
ցեալ յաշխարհն Արաց 'ի տուն
իւր, և կոչեաց զեպիսկոպոսն իւր
և զքահանայն, խօսէր ընդ նո-
սա ողորանօք և պարգեւս խոստա-
նայր, և առաւել քան զառաջինն
ունել 'ի բարիօջ : Մի խորշիք, և մի
խղճէք յիմ տէրութենէս, ասէր :
Եւ յղէր սխառգամս առ տիկինն,
գառնալ յիւրոց կամացն և հաւա-
նել կամաց նորա, և վայելէլ 'ի

փառս աշխարհիս առաւել քան
 զառաջինն : Եւ նոքա եկեալ և եզ-
 բայր բգեշխին ընդ նոսա , որում
 անուն էր Զօշիկ . և յարտասուս
 եղեալ ամենեքեան ակն ածէին ա-
 սել զսպառգամս ուրացողին . և յետ
 բազում ողբոց և հառաչանաց , ուր
 ուրեմն սկսաւ ասել եպիսկոպոսն և
 Զօշիկն զասացեալսն 'ի բգեշխէն :

Եւ նա ասէ ցեպիսկոպոսն խըս-
 տագոյն բանիւք . Եւ գո՛ւ զայդ
 հրամայես միաբանել ընդ առն ամ
 բարշտի և ուրացողի զԱստուած . և
 այսպիսեացս լինիս Թելագիր և մը-
 տախաբ . աւանդ իմոյ Թշուառու
 Թեանս , որ յորդորիչ ինձ ոչ
 գտաւ : Ծանիք զնենգութիւն ամ-
 պարշտին որ ձեւք խարդախէ զիս 'ի
 կորստեան վիհն . մի ընդունիք զնո-
 րայսն որ որսայ խաբէութեամբ .
 բայց ես ոչ խաբիմ իմաստու-
 Թեամբն առաջնորդեալ ինձ յար-
 դարութիւն : Դուր առաքելական
 խրատուն՝ որ զմարդարէական բանսն
 յիշեցուցանէ . Ելէք 'ի միջոյ նոցա
 և մեկնեցարուք ասէ տէր , և 'ի

պիղծս մի մերձենայք . զի որ մերձե-
նայ 'ի սրտնիկն մի մարմին է . և որ
մերձենայ 'ի տէր՝ մի հոգի է . և ուր
հոգի տեառն է՝ անդ ազատութիւն
է մեղաց : Իսկ որովհետեւ զայս ա-
զատութիւն ունիմք , վերահացուք
իմ և սիրելիք , ո՞ որոշեացէ զիս 'ի
նմանէ՝ որ փրկելոցն է զիս 'ի հրոյն
յաւիտենից , և 'ի հաղորդութենէ
ուրացողին : Եւ ինձ լիցի ամենայն
սրբութեամբ և արգարութեամբ
պաշտել զԱստուած կենդանի , և
զամենայն վտանգս ընդունել և ըզ-
չարչարանս զոր ամենայն է 'ի վերայ
իմ ուրացեալն յԱստուծոյ :

Ասէ եպիսկոպոսն . Ճշմարիտ են
ասացեալքդ 'ի քէն . բայց զայս
զմտաւ ամեն , եթէ առաւել 'ի
բարկութիւն և 'ի նախանձ յուզի ,
և յարուցանէ չար 'ի վերայ չարի
վերահացուաց և ժողովրդոց . բայց
յարուցեալ եկեացես , թերեւս
փոքր մի շիջանի բարկութիւն անօ-
րինին : Նոյնպէս և եղբայր բզեշ-
խին աղաչէր . և ամենեցուն սափ-
պեալ և յոյժ թախանձեալ զերա-

Ներին, հաւանէր կամաց նոցա, և
ասէր. Արարից զկամա ձեր. և ես
գիտեմ զի շարշարանս ամեւոց է 'ի
վերայ իմ: Եւ գուք գնասջիք յիւ-
րաքանջիւր տեղիս և զիս միայն
թողուցուք. և չեմ միայն, զի տէր
իմ ընդ իս է յոր յուսացեալն եմ.
զի տէր է իմ օգնական և ոչ եր-
կեայց. զի՛նչ արասցէ ինձ չարն:

Եւ յարուցեալ երթայր զհետ
նոցա. և մտեալ յապարանսն՝ ոչ
հաւանէր երթալ 'ի սենեակ իւր.
այլ 'ի անկան միում արգելոյր
զինքն, և կայր յաղօթս առ տէր
Աստուած և ասէր. Տէր Աստուած
իմ, ես 'ի քեզ յուսացեալ եմ.
ողորմեա ինձ օղորմեա, որ օգնա-
կանդ ես անօգնականաց և տարա-
կուսելոց վատահաւթիւն. անյուսից
յոյս և սգաւորաց միեմտարութիւն,
խռովելոց բերկրանք, նեղելոց սփո-
փանք. զրկելոց իրաւունք, և իրաւ-
արար. հիւանդաց առողջութիւն
և արամելոց ուրախութիւն. հալա-
ծելոց տեղի, բեկելոց ողջացուցիչ,
վաանդելոց անգորրութիւն, հալա-

Տեւոյ աղքատաց մեծութիւն . տա-
 ռապելոյ տուրք , աշխատելոց հան-
 գիտ , չարչարելոց զօրացուցիչ ,
 կապելոց արձակիչ , որոց հայր ,
 անաղզաց աղգ , 'ի քեզ ապաւինե-
 լոց և յուսացելոց : Տուր ինձ զօրու-
 թիւն և ժուժկալութիւն , պնդու-
 թիւն՝ 'ի բարեհանալ սրամտութեան
 ուրացողին 'ի վերայ իմ յաղգմանէ
 չարին , և պահեցից զիս սրբու-
 թեամբ և անարատութեամբ , և
 ճշմարիտ հաւատով , որ 'ի հայր և
 յԱրդի և 'ի սուրբ Հոգին , զի գու-
 ինքնին գիտես տէր իմ , զի 'ի ման-
 կութենէ իմմէ զմեզս ատեցի և ա-
 նարդեցի , և զօրէնս քո սիրեցի :
 Յիշեա զԺառայան քո զհարան իմ ,
 որոց ես եմ զարմ , որք սիրեցին
 զքեզ ճշմարիտդ Աստուած , և նո-
 ցա բարեխօսութեամբ օգնեա ինձ
 'ի պատերազմիս որ առաջի կայ , և
 ոչ որ է իմ օգնական , ոչ հայր և ոչ
 եղբայր , և ոչ այլ որ 'ի մերձաւո-
 րաց , որ ընտանեւոյ հոգացէ
 վան իմ : Այլ գու տէր Աստուած
 իմ , հայր և ուղղիչ , մի թողուր զա-

զախին քո 'ի խնամոց քոց և յողորմութենէ : և առք ինձ զօրութիւն կատարել զընթացս իմ 'նեղութեամբ նմանել հարցն իմոց : և նոցա մասին և հանգստեանն ժառանգորդ եղէց : Աւարդ 'ի քեզ եմ յուսացեալ, որ զաւորն հախիսիմէ փրկեցեր 'ի բարկութենէ թագաւորին և զնա յամօթ արարեր, և զիս զանարժան ազախին քո փրկեալ 'ի բարկութենէ ուրացողին, զի քո է յաղթութիւն և յաղթեցից : Աւքեզ փառք այժմ և յաւիտեանս, ամէն :

Աւ կատարեալ զաղօթան մնայրանդէն 'ի անկանն զերիս աւուրս անկերակուր և անըմպելի, և հոգեւոր կերակրովն սուրբեալ լիներ, անգագար սաղմոսերգութեամբ և աղօթիւք 'ի առէ և 'ի գիշերի : Աւ յերրորդում աւուրն իբրեւ յընթրիս մահն, առաքեաց զեղբայրն իւր զԶոջիկն կոչել յընթրիս զախինն : և նա ոչ հաւաներ, և յեաբազում աղաչանաց և ողորմական բանից՝ երթայր լալով և արամու-

Թեամբ : Եւ ունէր աւետարան մի
փոքրիկ , որ նախնոյն իւրոյ էր
սրբոյն Սահակայ , ընդ իւր ու-
նէր , և նովաւ 'ի ծածուկ զԱս-
տուած աղաչէր . և ոչ եկեր և ոչ
արբ 'ի գիւտական ընթրեացն այնու-
ցիկ , այլ լուռ եղեալ արտասուօք
'ի յիշատակս խոստացելոց բարեացն
Աստուծոյ , և հոգեւոր վայելմանցն
որ 'ի Քրիստոս Յիսուս : Եւ յա-
րուցեալ գնայր 'ի տեղի իւր :

Եւ բղեաշխն սրամտեալ յուզէր և
բարկուԹեամբ , և իրրեւ անցին
յիւրաքանչիւր տեղիս , առաքեաց
գարձեալ կոշեաց զնա առ ինքն .
իսկ նա ոչ կամեցաւ գնալ : Յարու-
ցեալ ինքն երթայր գաղանացեալ
և քարշէր զնա ծառայիւքն 'ի տե-
ղին , և նա աղաղակէր և մտէր .
Տէր Յիսուս օգնեա ինձ : Եւ հար-
կանէր զնա բրօք սասափի յոյժ , և
ոչ ոք կարէր շիջուցանել զբարկու-
թիւնն : Յայնժամ ազդ առնէին
եղբօրն , և եկեալ ոչ կարէր ցա-
ծուցանել զբարկութիւնն , այլ և
զնա արհամարհանօք հալածէր 'ի

բաց . և անաչառ և անողորմ զհա-
րուածան սաստկացուցանէր , մին-
չեւ ոչ մնաց 'ի նմա տեղի ողջ 'ի
բրածեծն առնելոյ : Եւ նա կայր
խրրեւ զմեռեալ . և բղեաշխն առա-
ւել զայրացեալ նախատէր զԱս-
տուած և զհարս նորա . և յետ բա-
ղում հարուածոցն իրրեւ պակա-
սեցաւ լքաւ , ետ հրաման անդէն
քարշէլ զերանելին 'ի տեղի իւր , և
համարեցաւ զնա մեռեալ : Եւ ընդ
առաւօտն յարուցեալ երթայր 'ի
տեսանել զերանելին . իրրեւ ետես
եթէ կենդանի է , պահասպանս
կարգեաց մի թողուլ զոք մասնել
առ նա յարանց կամ 'ի կանանց ,
զի նովին չարչարանօք մեռցի : Եւ
կերակուր գարի հաց և ջուր հրա-
մայէր : Եւ երանելին ոչինչ զան-
գիտեալ , այլ գոհանայր զԱստու-
ծոյ , որ վասն անուան նորա արժա-
նի եղեւ չարչարանս ընդունել , և
'ի հաղորդութենէ ուրացողին փրկ-
կեցաւ , որպէս և ինքն ցանկայր , և
յուսայր այսոցիկ եղելոցս որ 'ի
փառս Աստուծոյ կատարեցաւ : Եւ
ինքն գնայր 'ի գործ աշխարհին :

Եւ ապա դայր դրան քահանայն
 և աղաչէր զպահապանան , զի տեսա
 նիցէ զերանելին . և նա ոչ կարէր
 կանգնել 'ի սաստիկ յայտմանէն
 յամենայն մարմնոյն և յարենէն որ
 մածեալն էր զնովաւ . և ըսյր դառ
 նապէս քահանայն : Եւ ասէր երա
 նելի տիկինն . Մի լար 'ի վերայ իմ ,
 զի առանց հանգիսի և չարչարա
 նաց ոչ արգարանայ առաջի Աստու
 ծոյ ամենայն մարդ . և ոչ շնորհք
 Փրկչին լքանէ թողու զոք առանց
 ողորմութեան , որք յուսան 'ի նա .
 և այսու չարչարանօքս սրբեցայ 'ի
 պիղծ անկողնոց առն ամպարշափ .
 և ես ուրախ եմ ընդ չարչարանս'
 որ եհաս ինձ . զի այսու չարչարա
 նօքս հանգիսեցայց բարի ժառան
 դութեան հարցն իմոց որ 'ի Քրիս
 տոս Յիսուս . և գոհութիւն վասն
 այդր ամենայնի հատուցի և հատու
 ցից նմա հանապազ : Եւ աղաչէր զե
 րանելին առնուլ կերակուր . և նա
 թէպէտ և կամէր , այլ ոչ կարէր 'ի
 սաստիկ հարուածոցն . և սակաւ
 ինչ ճաշակեալ և կայր յաղօթս ան

դադար զափւ և զգիշեր , ուր արդե-
լեալն էին զնա . և ճաշակէր սակա-
մի 'ի դարի հացէն և 'ի ջրոյն :

Ընդ ժամանակսն ընդ աշնոսիկ
հասանէր երկիւղ ուստեք . և զոր
գիտ նորա տանէր յամուրս ուրեք
անցուցանել ընդ Աուր դեռ . և 'ի
մանկանցն դաւ լինէր 5 և մեծ սուգ
բղէշխին լինէր և աշխարհին : Աւ
երանելի փիկինն գոհանայր զԱս-
տուծոյ ասելով . Թէպէտ ըստ մար-
մնոյ մեռաւ , այլ ըստ հոգւոյ ա-
պրեցաւ յորոգայթից հօր իւրոյ ու-
րացողի . և Քրիստոսի փառք յամե-
նայնի : Աւ մարդպանն և նախա-
րարն Արաց դային առ բղէշին
միսթարել զնա վասն մանկանն և
լուծանել զսուգն . և նա յդէր առ
փիկինն , զի յարուցեալ երթիցէ 'ի
զնգանէն յապարանան եպիսկոպո-
սին՝ որ մօտ էր յեկեղեցին , և 'ի
տան միում կայցէ պահապանօքն
հանգերձ , մինչեւ մարդպանն և նա-
խարարքն գնացեն յիւրաքանչիւր
տեղիս : Աւ նա խնդութեամբ կա-
տարէր զհրամանն : Աւ նորա եր-

Թեալ զանձն հրօնաւորական ըզ-
 գեսախ հարդաւորութեամբ հան-
 դիսանայր 6 , առաւել քան զառա-
 ւել յօժարութեամբ պահօք և ա-
 զօթիւք , տքնութեամբ և արատ-
 սուօք , և ամենայն լուսաւոր կարգօք
 հանդիսանայր , մինչեւ զարմանալ
 ամենեցունց ընդ հանդէս նաՀա-
 տակութեան երանելի կնօջն , Չի-
 այնպէս էր ցանկորդեալ աստուած-
 սիրութեամբն , որ ոչ ինչ մեղկեր
 զնա 'ի Տգնութենէն , վասն զի ա-
 մենայն բարի գործովք յարդարեալ
 էր անձն երանելոյն . սուրբ , մա-
 քուր , անարատ , մեղսատեաց , ար-
 գար , Տշմարիտ , ուղիղ , սրբասէր ,
 խոնարհ , հեղ , հլու , հպատակ ,
 ցած , հանգարտ , սղորմած , աղ-
 քատասէր , հիւրասէր , պահող ,
 մաղթող , տենչող , արաատուասէր ,
 աշխատասէր , գործասէր , արգիւ-
 նաւոր , ընթերցասէր , լսող , ան-
 սխակալ , աննախանձ , անամբարատ-
 ւան , անբարկանալի , անընչասէր ,
 անփառասէր , այլ աստուածասէր ,
 հանճարեղ , խմաստուն , խօզրդա-

կան , իրաւարար , աստուածա-
պաշտ , մեկնեալ յամենայն իրաց
չարաց . արժանի ըստ երկնային
կոչմանն խորհել , և արժանապէս
ըստ աւետարանին Քրիստոսի վա-
րեալ զկեանս իւր :

Եւ եղեւ 'ի դառնալ մեծամե-
ծացն յիւրաքանչիւր տեղիս , յղեր
բդեաշխն առ երանելի տիկինն ողո-
քական բանիւք , դառնալ յայնպի-
սի կամաց և հաւանել կամաց նո-
րա . և խոստանայր պարգեւս և ա-
ռաւել մեծութիւն և պատիւ քան
զառաջինն : Իսկ նա ոչ առնոյր
յանձն բնակել այլ՝ ընդ ուրացողին
զԱստուած : Եւ զզարգան և զպա-
տուական հանգերձս իւր ետ տա-
նել առ բդեաշխն , և պատասխանի
առնէր . Չի՞նչ բարժին կայ հաւա-
տացելոյն ընդ անհաւատին . և զի՞նչ
հաղորդութիւն լուսոյ ընդ խաւա-
րի . և զի՞նչ միաբանութիւն տաճա-
րի Աստուծոյ և պոռնկի . որ 'ի
ձեռն չարչարանաց սրբեցայ՝ զոր
ածեր 'ի վերայ իմ 'ի քո բարկու-
թենէն , և յառաջին միաւորու-

Թեանցն : Ես Քրիստոսի ընծայե-
ցայ . ոչ փառք , ոչ մեծութիւնք ,
ոչ պատիւք , ոչ 'ի մարդկայնոցս
իրք , փափկութիւնք և հեշտու-
թիւնք . ես չարչարանօք փոխեցայց
յաշխարհէ և մեծի Թագաւորին
մերձ կացից , և անտի լուսոմն լցայց .
զոր փոքր ինչ զհոսումն աստէն
ընդունիմ , շնորհօք և մարդասիրու-
թեամբ տեառն մերոյ և փրկչին Յի-
սուսի Քրիստոսի : Այսպէս կացից
մնացից հանդերձ զգուշութեամբ 'ի
խորհուրդս արդարութեան , և ոչ
նստայց յաթոռ ժանախց : Չոր ինչ
առնելոց ես՝ արա . ես սրտորաստ
եմ մեռանել , քան թէ անցանել
զաւանդութեամբ հարցն խնոց :

Եւ տարեալ զկարասին և ըզ-
ղարդսն , և սրտամեցին նմա զոր ինչ
ասաց երանելին : Եւ ամպարիշան
առաւել 'ի բարկութիւն ձգէր , և
սպառնայր չարչարանս անցուցա-
նել ընդ երանելի աղախինն Քրիս-
տոսի . և առ ցաւմանն ոչ ներէր .
այլ յարուցեալ ինքնին երթայր ,
և զբազումս 'ի ծառայիցն ընդ իւր

առեալ՝ դասներ զնա յեկեղեցւոյն, և ոչ ներէր: այլ մտեալ հարկանէր զնա բոք սաստիկ, և բռնե հարկանէր զհերացն և քարշէր յեկեղեցւոյն ՚ի դուրս: Եւ ոչ որ իշխէր բռնե հարկանել և թափել ՚ի գայլոյն զորոջն Քրիստոսի: Բայց մի օմն ՚ի քահանայիցն. Չի այգալէս անողորմ չարչարեա, առեւր: Եւ նա ՚ի վերայ նորա զցասումն հեղոյր, և հարկանէր սաստիկ յոյժ զնա. և ամենայն ժողովուրդքն զձիչ բարձեալ լային առ հասարակ արք և կանայք. և նա գիմէր յամենեւեան ՚ի հարուածս, որպէս գաղան չար և անընդել: Եւ զերանելին քարշէր ընդ երկիրն, ընդ փուշ և ընդ խոշ և ընդ քար. և ապա յապարանան հրամայէր տանել. և պատառ պատառ լինէր ամենայն մարմին նորա. զի էր գլխինի երկիրն, և արիւնն ՚ի նմանէ և զերկիրն արեամբ ցուցանէր տեսողացն 7:

Եւ հասեալ յապարանան՝ դարձեալ ՚ի հարուածսն յաճախէր և

առաւել քան զառաջինն . և երա-
նելի աղախինն Քրիստոսի ոչ ինչ
բարբառեր , այլ եւս զինքն Աստու-
ծոյ և Ժուժկալութեան . և կայր
մեծաւ ուժով , և ոչ ինչ գրեաց
զքարշէլն և ոչ զբրածեծ գանիցն .
զի հանդերձիկն որ զանձամբն և ըզ
զվասովն՝ ՚ի քարշանացն ՚ի բաց զեր-
ծոյր ՚ի նմանէ : և մերկ զվասովն և
սխառաւասուռն զգեստսովն սխառս-
պարէր զանձնն , և գոհանայր ըզ-
տեառնէ վասն անցիցն անցելոց :
Եւ ամպարիշանն ոչ ամաչէր և ոչ
ողորմէր . այլ յազգմանէ չարին
յարուցեալ իբրեւ զհեղեղաւ սաւ
սիկ ողողել գերփել կարծէր զու-
սաւոր վարս և զարբութիւն երա-
նելւոյն , և տակր . Օգնեսցէ քեզ
Քրիստոս և աղօթք հարցն քո , յոր
յուսացեալ ես : Եւ տայր կապել
զոտս և զձեռս երանելւոյն երկաթի
կապանօք և արկանել ՚ի բանդ , և
արկանել շղթայս ՚ի սպարանոցն , և
վարել հրամայէր երկաթի ցից ընդ
որմն , և զշղթայսն ընդ այն կապել ,
և կնքէր զկապանսն և զշղթայսն :

Եւ պահապանս կարգէր մեծաւ ա-
հիւ և զգուշութեամբ պահել, և
մի զոք ամենեւին թողուլ. և կերա-
կուր նորա դարի հաց և ջուր հրա-
մայեր: Եւ ասէր. Արդ ուրախ լեր
որում հանգիպեցար չարչարա-
նացդ և դառն կապանացդ, որով
կատեմ զքեզ մինչ 'ի մահ: Եւ
պատասխանի տիկինն և ասէ. Ու-
րախ եմ ընդ այն չարչարանս զոր
ածեր 'ի վերայ իմ. զի արժանաւո-
րեցայց Ժառանգութեան սուրբ
հարցն իմոց, զոր նախատես զնոսա
և զԱստուած, օտարացեալք յԱս-
տուծոյ և թշնամի արդարութեան.
զի որքան յաւելուս զտանջանս ինձ՝
առաւելուս ինձ զուրախութիւն որ
ոչ անցանէ. զի առժամեան նեղու-
թիւնքս զմեծութիւն առաւելու-
թեան փառացն պատրաստէ ինձ,
որ ոչն սասանի յաւիտեան. և դու
ընկալցիս վրէժս յարդար դատա-
տանացն Աստուծոյ յաւուրն այցե-
լութեան:

Եւ ամպարիշտն ոչ ինչ պատաս-
խանի առնէր, այլ զարմանայր ընդ

Ժուժկալութիւն և ընդ համբերութիւն երանելի տիկնոջն . և թողեալ նովին կապանօքն զնայր յաշխարհն : Եւ յետ երից աւուրց գայր դրան քահանայն , և տայր ինչս սրահապանացն , և մտանէր առ երանելի տիկինն , և տեսանէր զնա կապանօքն լի ուրախութեամբ և զուարթութեամբ յանգագար սաղմոսերգութեան , և համբուրէր ըզկապանս երանելւոյն , և երանէր զնա , որ զայնպիսի համբերութիւն վանն Աստուծոյ կրեաց 8 . և ասէր . Երանելի ես գու 'ի կանայս . արդարեւ բարի արմատոյ բարի շառււեղ ցուցար . յայսմ հետէ երանիցեն քեզ հաւատացեալք արդարապէս բանիւ . զի յուսով Աստուծոյ վանեցեր զամպարիշան , և զանուն և զոգի Ժառանգեցեր ըստ նմանութեան սրբոյն Հախիսիմեայ , ընդ նմին և սրտակիս յամենեցունց տեսանէն : Ասէ երանելի տիկինն . Ես ոչ եմ արժանի երանութեանց և ոչ պսակաց և ուրախութեանց սրբոցն , որ ոչ մերձեցան 'ի յայր

ամագարիշտ . իսկ ես բնակեալ ընդ
առն ամագարշտի և ծնայ որդիս յա-
պականութիւն և ՚ի կորուստ ՚ի
ձեռն ամագարշտի . թէպէտ ՚ի շնոր-
հաց աւագանին ծնան վերադին , և
ես արգարութեամբ սնուցի և յու-
սացայ՝ Աստուծոյ մերձաւորս առ-
նել խրատու և իմաստութեամբ
տեսան . բայց ոչ են արժանի՝ սերմն
Ժանգի՝ բոյս բարի լինել : Բայց մի
ինչ է , որ ՚ի ձեռն չարչարանաց և
երկաթի կապանաց սրբեցայ ՚ի մեր-
ձաւորութենէ ուրացողին . և այս
յայտ եղեւ ամենեցուն , եթէ ՚ի
ձեռս իմ էր զերծանել ՚ի տանջա-
նաց և ՚ի կապանաց , որով կատեն
զիս : Եւ արդ ես ոչ անյոյս լինիմ
՚ի վատահացեալսն . քանզի զթի-
կունս իմ ետու ՚ի հարուածս , և
զծնօտս իմ յապտակս , և զերեսս
իմ ոչ դարձուցի յամօթոյ . և տէր
իմ եղիցի իմ օգնական , և ես ոչ
երկեայ . զի՛նչ արասցէ ինձ մարդ :
Այսպէս փոխեցայ հանդերձ ըզ-
գուշութեամբ և կատարեալ կրօ-
նիւք և կարգօք , որչափ է շունչ ՚ի

մարմնի խմուժ . զի թերեւս հաղորդեցայց սրբոցն դասուցն : Եւ յոյժ ուրախ եղեալ ընդ սուրբ փկնոջն համբերութիւնն , դառնայր քահանայն 'ի վանս իւր , և արբանեկէր կապանացն 'ի ծածուկ օր ըստ օրէ :

Եւ բզեաշին հեռանայր 'ի կողմանս Ճորայ , և եղբայր բզեշխին ոչ էր 'ի սահմանսն՝ յորժամ երկրորդ չարչարանքն և կապանքն գժեգակք հասանէր սրբոյն . և լուեալ յոյժ տրտմէր , և երթեալ աղաչէր լուծանել զկապանսն . և բազում աւուրք անցանէին , և հազիւ ամէր 'ի հաւան՝ միայն զշղթայսն լուծանել 'ի պարանոցէն . այլ վասն ոտիցն երգումն արարեալ ոչ լուծանել մինչեւ ցօր մահուան իւրոյ : Եւ այնպէս նովին կապանօք և տառապանօք , սովով և ծարաւով և նեղութեամբ զվեց ամս բանդին կատարէր . և զվեց ամն ոչ դադարէր 'ի տնդութենէ կրօնիցն , յորս հանգիստանայր և ճգնէր պահօք և աղօթիւք , տքնութեամբ և արտասուօք , անգաղար սաղմոսերգութեամբ ըզ

ցայց և զցերեկ : Հարուածեալ ան
ձամբ և դառն կապանոք : գարի հա-
ցիւ և ջրով շատացեալ : և զպահ
որոյ զատկին զլարածան ոչ ինչ
ճաշակեալ : բայց 'ի շարածու և 'ի
կիւրակէի ճաշակէր 'ի մարմնոյ և
յարե՛նէ կենարարին : և սակաւ ինչ
բանջար ճաշակէր :

Եւ 'ի համբաւ առաքինութեան
նորա գային տեսանել բազումք արք
և կանայք և ուխտաւորք աշխարհա-
կանք : լսէին 'ի նմանէ զվարս պար-
կեշտութեան և արդարութեան :
Եւ յորդորէր զբազումս թողուլ
աշխարհս և որ ինչ յաշխարհի : և
երթալ զհետ անանց կենացն : Եւ
բազում տարակուսելոյ 'ի ձեռն ա-
զովից նորա առնէր այցելութիւն
Աստուած : անորդեաց՝ որդիս , գի-
ւահարաց բժշկութիւն , աստաժե-
տաց առողջութիւն , և ամենայն
վշտացելոյ միօրութարութիւն : և իւ-
րաքանջիւր ըստ անձին իւրում
Աստուծոյ ինամոցն պարգեւս
բարեաց շնորհէր սուրբ ազովիւքն
իւրովք : Եւ ամենայն ոք որ գայր

առ նա , լիութեամբ դառնայր
 և ուրախութեամբ : և փառաւոր
 լինէր նովաւ անուն տեառն , ուր և
 ըսելի լինէր համբաւ սրբոյն : Ասան
 որոյ և կին մի պարսիկ 'ի մագաչն
 անուանի , բորտա էր , և ոչ ինչ
 գտեալ էր բժշկութիւն 'ի բժշկաց ,
 և 'ի համբաւ սրբոյն գայր և առաջի
 անկանէր սուրբ տիկնոջն և հաչցէր
 զբժշկութիւն : և երանելին ասէր :
 Եթէ հաւատաս յԱստուած Տշմա-
 րիա և Թողուս զօրէնս պարսկաց ,
 խնդրեմ ազօթիւք 'ի տեառնէ և
 ապէս զբժշկութիւն : և ծանիցես
 զմեծ զօրութիւն Աստուծոյ իմոյ :
 Ասէ կինն պարսիկ : Հաւատամ
 յԱստուած քրիստոսիւնէից : և հրա-
 մայեաց մկրտել զնա , և առժա-
 մայն սրբեցաւ բորտաութիւնն , և
 ապր փառս Աստուծոյ և օրհներ
 զԱստուած , և խոստովանէր զամե-
 նասուրբ զԱրրորդութիւնն , և 'ի
 բաց կայր 'ի Պարսից օրինացն , և ըն-
 գելանայր Աստուծոյ , որով բժշ-
 կութիւն եղիտ : զոր և ինքն իսկ
 պատմէր մագաչ և մագաղաւաց :

Եւ լուեալ զայս ամենայն բը-
գեաշին զարմանայր : Եւ յետ չո-
րից ամաց դառնայր 'ի հեռաւոր
ճանապարհէն , և գայր ուր տիկինն
էր . և վաղվաղակի մեծամեծ հա-
րուածովք և տանջանօք նեղէր ըզ-
սուրբն . բարկանայր և սրահապա-
նացն , ասէր . Ոչ պատուիրեցի ձեզ
զգոյշ լինել մի զոք [Ժողուլ առ նա .
մատուցանէր և նոցա գան մահու .
և զերանելին առաւել եւս , հրա-
մայէր նեղել 'ի կապանս բանգին :
Եւ յետ այսր ամենայնի ոչ կարաց
կամաց իւրոց հասանել ամպարիշտն
զոր կարծէր . 'ի հնարս մտանէր ,
գտանէր կին մի կախարդ , և նովա-
ջանայր լուծանել 'ի գեղեցիկ կրօ-
նիցն : Եւ կինն յանձն առնայր . և
տարի մի մարտեաւ ընդ նմա այն-
տիտի գիււական ցնորիւք բղեաշին ,
և ոչ ինչ կարաց առնել . այլ առա-
ւել տեսանէր 'ի հանգէս Աստուծոյ
կամացն : Եւ յայնմ եւս յամօթ
լեալ և ոչ դառնայր 'ի նանիր խոր-
հրդոյն . Թէպէտ և որպէս մենքե-
նայ յամուր պարսպէ՝ 'ի բաց գառ-

նայր յառաքինւոյն : Նա և զորդիան
 ուրացուցանէր և շնորհուկս առնէր
 թագաւորին Պարսից , զի առաւել
 պատիւ ընկալցի յարքայէն : Շա-
 նուցանէր և զաիկնոջն եթէ գու-
 արր Վարդանայ է , որ ընդդիմա-
 ցաւ արքային Պարսից , և վասն այսր
 օրինաց կտտեմ և տանջեմ զնա մին-
 չեւ ցմահ . զի ոչ հաւանեցաւ պաշ-
 տել զաստուածս արքայի , որպէս
 զհայր իւր աշխարհաւեր :

Բայց զինչ եւս պարտ է ասել
 զնորայն զչարարարոյութիւնսն , որ
 յամենայնի կատարեաց զմեզս . զի
 զվեց ամն թէպէտ և բազում քա-
նաց , ոչ ինչ կարաց յաղթել վասն
յուսոյն Քրիստոսի : Եւ էր հան-
 դերձ նորա 'ի մերկուց քուրձ . և 'ի
 վերոյ պարեգօտք անտիոքացի Ծ , և
 բարձիկ փոքրիկ մաշկէ 'ի սնարս , և
 աղօթանոց փոքրիկ , և բոկոտն եւս .
 և կերակուր գարի հաց , և ըմպելի
 ջուր : Եւ յամենայն բարի կարգս
 յառաջագէմ :

Եւ 'ի մտանել եւթներորդ ամին
 հարուածոցն և կապանացն և բան-

դին, հիւանդանայր երանեւին յան-
հրեարին տանջանսն վասն սաստիկ
ճգնութեանն զոր կրեաց յանօրի-
նէն: Եւ դայր եղբայր բղէշին
Զօթիկն և երկրպագէր սուրբ նշա-
նին որ առաջի տիկնոջն 10. և ա-
ռաջի անկանէր սուրբ աղախնոյն
Քրիստոսի հանգերձ կնաւ իւրով
զի օրհնեացին 'ի նմանէն. խոստո-
վանէր և զմեզս իւր բազում ող-
բովք և արտասուօք. և ընդունէր
'ի նմանէ խրատ բազում յորդորա-
կան բանիւք հեռանալ յառաջին
շարեացն և ատել զչար, և սիրել
ղբարի և զարգարութիւն: Եւ յու-
ղարկեաց զնա 'ի տեղի իւր:

Գայր և գլուխ եպիսկոպոսացն
Սամուէլ, և Զովհան եպիսկոպոս
հանգերձ քահանայիւք և սարկա-
ւաղօք, որ էին քաջաւերիչք և
կցորդք նեղութեան երանելւոյն,
զի յղարկեացն զնա 'ի մեծ աշխա-
տութենէն 'ի նուահանգիսան
Քրիստոս. նոյնպէս և նախարարք
և աղաօք և տիկնայք, և այլ սե-
պուհք աշխարհին Վ. քաց, զի հա-

զորդեացին յղարկման օրհնութեան
երանելոյն : Եւ խնդրէին ամենե-
քեան զերկաթի կասպանան՝ նշխարս,
ի յիշատակ օրբոյն : Իսկ նա ստէ .
Ես ոչ եմ այդմ արժանի . բայց
կամք Աստուծոյ եղիցին , արարեք
օրսէս և կամիք : Եւ օրհնեաց զա-
մենեւեան և ստէր . Ամենային
Քրիստոս լի արասցէ զձեզ հոգե-
ւոր օրհնութեամբ : Եւ գոհանայր
զամենէ Եպիսկոպոսին օրսէս զգայ-
եկէ կամ զհօրէ : Եւ այսպէս հրա-
ժարեալ յամենեցունց և օրհնեալ
զամենեւեան ի Քրիստոս , աղաչէր
գնալ յայնմ տեղւոջ , ուստի զա-
ռաջինն քարշեցին , եթէ արժա-
նի և զայն առնել :

Եւ այսպէս հրաժարեալ յամե-
նեցունց և օրհնեալ զամենեւեան ի
Քրիստոս , գոհութիւն յաղթու-
թեան ամենասուրբ Երրորդու-
թեանն ի բարձունս վերառաքել
հանդերձ ամենայն ժողովրդօքն , և
աղօթէր գոհանալով այսպէս . Գո-
հանամ զքէն Քրիստոս , որ արժա-
նի արարեր զիմ անարժանութիւնս

կատարել 'ի հաճոյս քոյոյ տերու,
 Թեանդ . և այժմ պահեա զհաւա-
 տացեալս ընդ ամենազօր աջովդ
 քո . և զիմ զչարչարանս՝ ընկալ 'ի
 հաճոյս քեզ , բարեխօսութեամբ
 հարցն խնայ սիրողաց անուան քո ,
 զի յամենայնի փառաւորեսցի ա-
 նուն քո սուրբ , և ես 'ի շնորհս քո
 աւանդեմ զհոգի իմ : Եւ զայս ա-
 սացեալ սրբոյն աւանդեաց զհոգին
 'ի փառս Աստուծոյ : Եւ ամենե-
 ցուն յարտասուս եղեալ լային մե-
 ծաւ երկիւղիւ , և տային օրհնու-
 թիւն Աստուծոյ :

Եւ եպիսկոպոսն և ամենայն Ժո-
 ղովուրդքն ամփոփեալ զմարմինն և
 լուացեալ 'ի ձեռն պարկեշտ կա-
 նանց , և իւղովք անուշիւք և խըն-
 կովք զպէտան բերեալ , և պատեալ
 սուրբ կաաւօք՝ եզին 'ի տեղւոջն
 յորում պատուիրեաց : Եւ զգի-
 շերն ամենայն օրհնութիւն Աստու-
 ծոյ մատուցին մինչեւ 'ի Ժամ ճա-
 ղոյն . և ապա պատարագ մատու-
 ցանէին և տօն մեծ կատարէին զօր-
 հանգստեան սրբոյն 'ի տաան և եւթն

քաղոց ամսոյ , ամ յամէ կատարե-
լով 'ի փառս Աստուծոյ : Եւ ոչ
սակաւ բժշկութիւն ասնէր Աս-
տուած բարեխօսութեամբ սուրբ
տիկնոջն :

Այս է հանգէս նահատակու-
թեան սրբոյն Հուշանկանն : Այս-
պէս Աստուծոյ ընծայեցաւ , և այս-
պէս Քրիստոսի մերձաւոր լինի և
հոգւոյն սրբոյ ընդել և ընտանի . 'ի
փառս ամենասուրբ Երրորդու-
թեանն , յաւիտեանս յաւիտենից .
ամէն :

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅՆ ԵՈՒՇԱՆԿԱՅ

ՈՐ Ի ՎԻՐՍ ԿԱՏԱՐԵՅԱԻ

ՅԱՌՆԷ ԻԻՐ ՄԷ

ՅԱՆԹԻՊԱՏՐԵԱՅ

ՎՐԱՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԷ

ԱՌԻՐԸ ոմանք երեւելիք՝ առաջինք ՚ի նախարարացն վերագիտողք աշխարհիս Հայոց , լուսաւորութեան պատճառք , որդեծնութեամբ իջեալ ցմեծն սուրբն Սահակ , որդի մեծին Ներսէսի , որդւոյ Աթանաղեանի , որդւոյ Յուսկանն , որդւոյ Վրթանայ , որդւոյն արքայն Գրիգորի : Սա առաջինութեամբ ամենայն Հարցն նմանեալ և

աղօթից մասամբ առաւելեաց
 Վանդի ստացաւ աշակերտս վաթ-
 սուն արս կրօնաւորս բոկագնացս
 խարաղնադդեացս , որք յար ընդ
 նմա շրջէին . որովք զմշտնջենաւոր
 պաշտօնն և զկանոնն հանապաղ կա-
 տարէր , որպէս զայն որ յանա-
 պատան՝ երանեւրին սուրբն Սահակ ,
 ևս առաւելոյր : Եւ 'ի սա հասեալ
 գաղթութեն և զեւ ուստերաց նորա-
 բայց ունէր գուտար մի Սահակա-
 նոյշ կոչեցեալ , որ առաւ յամուս
 նութիւն համազասպայ Մամիկո-
 նէից 12 . և 'ի նմանէ սուրբն Վար-
 դան , և 'ի Վարդանայ՝ սուրբն Հու-
 շանիկ , որ առաւ կին Ենթիպա-
 արեայ Վրաց առաջնորդի : Ար յա-
 զագս մարդկան երկեւղի , մանա-
 լանդ թէ 'ի կամաց , վասն դատերն
 իւրոյ եմուս ընդ զբաղաշտական
 օրինօք մոգութեան : Արում ոչ
 հաւանեալ երանեւրոյն Հուշան-
 կանն յանդիմանէր զնա և առաջի
 արկանէր զԱստուծոյ արդար գա-
 տապատանն որ 'ի վերայ այնոցիկ՝ որ
 զայնպիսիան գործեն : Արում ոչ հա-

ւանեալ, այլ առաւել բորբոքէր 'ի
 բարկութիւն յաղաղս յանդիմանու-
 թեանն և անհաւանութեան ան-
 կողնոյն : Եւ բազում շարչարանօք
 նեղէր զերանեւին Շուշանիկ բա-
 նիւք և հարուածովք, սովով և ծա-
 րաւով և աղղի աղղի տանջանօք և
 կտտանօք ամս վեց նեղէր զնա, ո-
 րով կտտեաց զերանեւին ամբա-
 րիշան և օտարացեալն յԱստուծոյ
 և յամենայն ակնկալութենէ յու-
 սոյն կենաց որ պահի յուսացելոցս
 'ի Քրիստոս : Եւ նա բազում համ-
 բերութեամբ ընդունէր 'ի փառս
 Աստուծոյ, զոր ոչ է կարող բերան
 պատմել զերանեււոյն Շուշանկանն՝
 զտարեաց կամ զամսոց կամ զշա-
 բաթուց կամ զաւուրց կամ զժա-
 մուց շարչարանս, զոր կրեաց յառ-
 նէն իւրմէ վասն անուանն տեառն :
 Իսկ իբրեւ եհաս ժամ կտտարման
 և հանգստեան և փոխմանն 'ի
 Քրիստոս առ որ անձկացեալն էր,
 առաքէր և կոչէր զգլխաւոր եպիս-
 կոսոսացն զՍամուէլ և զՅոհանն
 նորին ընկերն՝ որ քաջալերիչն և

մեծավաստակք հանդերձ ընտա-
 նեօքն՝ լեալ էին . որք եկեալք և
 մասնաւորեալ օրհնութեամբ յու-
 զարկէին առ նաւահանգիստն Քրիս-
 տոս որ հանգուցանէ զաշխատեալսն :
 Ըստ նմին օրինակի նախարարք և
 սեպուհք , տիկնայք , ազատք և ա-
 նազատք աշխարհին Ա յայց նոյնպէս
 մասնաւորեալք երանութեամբք որ-
 պէս զքաջ նահատակ և խոստովա-
 նող Քրիստոսի աւանդէին և փա-
 ռաւորէին զԱստուած : Եւ խնդիր
 'ի մէջ առեալ ամենեցունց եպիսկո-
 պոսացն և զօրավարացն զի զկապանս
 ռախցն յօրհնութիւն առցեն . զոր
 տիկնոջն ծանուցեալ պատասխանի
 առնէ , թէ Ես անարժան եմ այդմ
 ամենայնի , բայց ըստ աստուածսի-
 րութեան ձեր եղիցի օրպէս և կա-
 միք , և Ես զինչ բերեմ 'ի համար
 զիմ նեղութիւնս զոր կրեցի . այլ
 որ տէրն է և յոյն իմ Քրիստոս
 Աստուած ընկալցի զիս , և զձեզ զա-
 մենեսեան օրհնեացէ և հատուցէ
 պարգեւս բարեաց ըստ իւրաքան-
 չիւր վաստակոց : Եւ հրամայէր

ղնշխարս ոսկերացն գնել 'ի տեղ-
 ւոջն՝ ուստի զառաջինն քարշեցին՝
 եթէ իցեմ արժանի, ասէ, այդմ ա-
 մենայնի: Եւ հրաժարեալ յամե-
 նեցունց արտասուօք փառաբանու-
 թիւն յաղթութեան Աստուծոյ մա-
 տուցանէր. Փառք քեզ Աստուած,
 փառք քեզ ամենասուրբ Երրորդու-
 թիւն, որ օրհնեալ ես յամենայն
 արարածոց յերեւելեաց և յանե-
 րեւութից. ընկալ զիս բարերարու-
 թեամբ քո ընդ փառաբանիչս ա-
 նուան քո սրբոյ 'ի կեանսդ յաւի-
 տենից, զի հաւասարեցից և ես
 հարցն իմոց սրբոց որք սիրեցին ըզ-
 քեզ և հաճոյ եղեն տէրութեան
 քում, որոց փառաւորեալ են մահք
 իւրեանց առաջի աստուածութեան
 քում: Քրիստոս յոյս և ապաւէն,
 որ զօրացուցեր զիս յամենայն նե-
 ղութիւնս և 'ի չարչարանս համբե-
 րել վասն անուանդ քո և հաստա-
 տուն պահեցեր զյոյսն որ 'ի քեզ,
 տուր ինձ մասն և բաժին ընդ սիրե-
 լիս քո յանանց և յանվախճան
 կեանսդ, զի քո է տէրութիւն և

իշխանութիւն և փառք յաւիտեանս
 յաւիտենից : Եւ ասացեալ ամենե-
 ցուն զամենն , աւանդեաց զհոգին
 երանելին սուրբն Շուշանիկ բարի
 խոստովանութեամբ 'ի Քրիստոս , և
 ամենեքեան փառս մատուցանէին
 Աստուծոյ , որ ետ զայնպիսի համ-
 բերութիւն երանելոյն :

Եւ անդէն վաղվաղակի բերին
 կտաւս բարակս և լուացեալ զմար-
 մին սրբոյն յորդանցն և 'ի Թարա-
 խոյն զոր ունէր 'ի բանաէն և 'ի
 չարչարանացն : Եւ եպիսկոպոսացն
 երկոցունց առեալ զմարմին սրբոյն՝
 պատեալ և խնկեալ՝ բերին 'ի սուրբ
 եկեղեցին հանգերձ սուրբ քահա-
 նայիւք և սարկաւսօք և Ժողովովք ,
 սաղմոսիւք և երգօք հոգեւորօք ,
 մամեղինօք լուցելովք և անուշահոտ
 խնկօք , և ամփոփէին 'ի պատրաս-
 տեալ հանգիստ փառաւորապէս :
 Եւ երանելի եպիսկոպոսունքն Սա-
 մուէլ և Յոհան ամենայն Ժողովըր-
 դովքն զգիշերն ամենայն հանգերձ
 բաղմութիւն օրհնէին զԱստուած ,
 հրեշտակական օրհնութեամբ և

դաւթեան սաղմոսերգութեամբ , և այսպէս գոհութեամբ փառաւորէին զամենայազթն Աստուած , որ տայ յազթութիւն սիրողաց իւրոց և ամօթալից արարեալ դատաւարտէ զընդդիմագարձս և զամաւարշտեալս :

Եւ կատարեցաւ երանելին սուրբըն Շուշանիկ որ օր տասն և եւթն էր քաղոց ամսոյ գովութեամբ 'ի գովութիւն յուղարկեալ 'ի Քրիստոս Յիսուս տէր մեր : Եւ օրինագրեցին զօր յիշատակի նորա տօնախմբելով բազմամբօխ ժողովրդովք ամ յամէ , փառաւորելով զամենասուրբ զԵրրորդութիւնն :

Է և այլ պատմութիւն 13 սրբոյն Շուշանկանն , որ Աարգանի անուանեալ 'ի հօրէն իւրմէ սրբոյն Աարգանայ , որ զկարգ բանիցն մանրամասնաբար ցուցանէ զվեց ամացն չարչարանաց և զմառախղաւ ծածկիլն ուրացելոյն Աազգենայ , և ըզքսան և չորս ժամու զաղօթսն անխափան և զբազում զազգի ազգի նեղութիւնսն որ կրեաց , զոր թէ խնդրես 'ի մարտիրոզոքն 14 , գտանես և առնուս զխնդրելին :

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ

- 1 . Պարտ է ընթեռնուել Անթիպատոս կամ Անթիհիւպատոս , որ է Փոխանակ հիւպատոսի ըստ յունին , զոր ստորեւ Բդեաշիս Թարքմանէ ըստ հայումս :
- 2 . Այսինքն է Արակի , զի ատրուշանն՝ կրակարանն է հրոյն պաշտեցելոյ :
- 3 . Յօր . Լաւնփէ :
- 4 . Յօր . Եւսէ :
- 5 . Ցուցանէ պատմութիւնս , թէ յաճէ ասպատակի թշնամեաց՝ Վաղգէն տայր տանել զօրդիս իւր յամուրս վայրաց , յայնկոյս Աուր դետոյ , և յանցանեւն ընդայն՝ մի ի նոցանէ դետավէժ կորնչի :
- 6 . Այսպէս յօր . բայց պահանջի այլ բայ :

- 7 - Պակասեն բառք ինչ, զոր ոչ
իշխեցաք մեզէն ընուլ:
- 8 - Ի լուսանցան գրի՝ Վէհէ:
- 9 - Պարեգօան անտիոքացի ոչ գի-
տեմ որպիսի ինչ նիւթ էր, կամ
զի՞նչ ձեւ:
- 10 - Նշանս այս այլ նշան է և
ոչ խաշն հրաշագործ Նունեայ
Վրաց առաքելուհւոյ, զոր կան-
գնեացն 'ի Մծխիթայ, և ուխտա-
տեղի մեծ եղեւ Վրաց և Հայոց.
Իսկ Խիկնոջս Վրաց հոգացեալ
զերծուցանել զխաշն 'ի նախա-
տանայ առնն ուրացելոյ և ճար-
տարութեամբ 'ի ձեռն ամեալ
և առաքեալ էր 'ի Հայս, որպէս
պատմի 'ի Յայամաւուրս, յ'արե-
գի ամսոյ ԻԲ. այսպէս ունեւով
բանին. . . և Եւ նա ինքն սուրբն
" Հուշան՝ յուրացութեան առն
" իւրոյ ջանայ զսուրբ խաշն Նու-
" նեայ Վրաց առաջնորդի՝ յղել
" 'ի բուն դաւառն իւր 'ի Տա-
" րոն: Եւ եկեալ առ նա արե-
" զայ մի Անգրէաս անուն 'ի Ղա-
" զարու վանացն՝ որ է Ս. Առա-

77 քեալքն Մշոյ , և սուրբն Հու-
 77 շան օգնականութեամբ տայ-
 77 գերն իւրոյ Զոյկայ , եւ ըզ-
 77 սուրբ խաչն յԱնդրեաս արե-
 77 զայն , տանել 'ի սուրբ Առա-
 77 քեալքն 'ի Ղազարու վանան :
 77 Եւ եր Անդրեասն այն յաշա-
 77 կերտաց օրբոյն Սահակայ պա-
 77 պուն Հուշանայ : Եւ նա ա-
 77 ռեալ զսուրբ խաչն և այլ բա-
 77 զում սուրբ նշանս խաչերոյ
 77 և զսպառք սուրբ եկեղեցեացն
 77 Մծխիթայ , և յուղի անկեալ
 77 եկն եհաս 'ի Սպեր գաւառ , և
 77 այլ ոչ կարաց գնալ 'ի շփոթ-
 77 մանէ , և 'ի վրդովմանց ճանա-
 77 պարհին , այլ անդ եկաց դա-
 77 դարեաց ամս եւթն 'ի խորշ
 77 մի լերինն Սպերոյ , մինչեւ
 77 լուաւ զբարի կատարումն Հու-
 77 շանայ : Ապա ազգ արարեալ
 77 Գրիգորոյ Մամիկոնոյ եղբօրոր-
 77 գւոյ Ս . Վարդանայ , առնու թա-
 77 փէ սա զխաչն և հանգուցանէ 'ի
 77 բերդն Ասպուտայ յԵրասխաձոր ,
 77 յորմէ փոխի 'ի Վանանդ 'ի Խաչի

վանս , և յետ 459 ամաց 'ի Կարս
քաղաք , և անտի յետ 164 ամաց
յԱնի , ուր կայ 142 ամ մինչեւ
ցառումն քաղաքին 'ի Թաթարաց
յամի տեառն 1239 , և յետ այ-
նորիկ անյայտ լինի : Ըստ այսմ
հաշուի՝ նահատակութիւն Շու-
շանկան երեւի հանգիստեալ յա-
մի տեառն 474 կամ 476 :

11 . Պակասի բայն հաճախն :

12 . Յայս վայր առեալ է 'ի բա-
նից Խորոնեցւոյն 'ի ՄԱ և 'ի ՆԹ
դիւտց Գ դրոց պատմութեանն
հայոց . իսկ զոր յետ այսր՝ 'ի
նախակարգեալ պատմութենէ
սրբոյն համառօտեալ . բայց զի
զկնի ասէ թէ իցէ և այլ պատմու-
թիւն վարուց սրբոյն՝ թուի որիշ
յայտմանէ . քանզի ոչ յիշին 'ի
ամա գէսւք մառախլապառն լինե-
լոյ Վաղդեսնի , և ոչ երկարաձիգ
աղօթքն 24 Ժամուց . նա և ոչ
իսկ հակիրճքն՝ որ աստ գտանին
ասացեալ մերձ յաւանդման հո-
գւոյ երանելւոյն : Իսկ Մարտի-
րոզոքն յորում գտանէին վարքն

այն՝ վկայարանութեանց գիրքն
 էր՝ 'ի յոյն անուանէն ՏԵՐԻՐՕ-
 ՆԷԻՆ : Իսկ 'ի Յայտնաւորս 'ի
 հակիրճ յիշատակի անդ վարուց
 սուրբ տիկնոջս, ասի և այս .
 « Յաւուր միում լախտով հար-
 » կանէր Վաղգէն զսուրբն Շու-
 » շան, և կամէր սպանանել զնա .
 » իսկ Զօջիկ տայգրն Շուշանայ
 » եղբայրն Վաղգէնայ անիծե-
 » լոյ, թափեաց զնա յեղբօրէն
 » իւրմէ և տարեալ ընկէց կիսա-
 » մահ » :

13 . 14 . տես 'ի վեր, 12 :

